ЛЕНИНӘ КӨВҮН

(К е л в р)

Мини көвүн дөрвдгч класст чилӓв. Би эк-эцкин хүргт орзмлав. Багш Валентина Максимовна табельмүд түүӓдж өгв. Дарунь художественин самодеятельностин ӓйта гидг концерт болв. Сургъульчнр дуулладад, биилдлдад, шүлгүд келцхӓна. Эдн йоста артистнр мет. Концертин номер болтлн бичкүдлин сӓӓхн бкӓрар, шүлттагъар үзүлгдджӓв. Күзүндӓн улан галстукта бичкүдлин олн зүсн нүддинь халӓгъӓд, луугъинь сонъсад сууджӓтлм, нанд нег, бас эднишнъ бичкн көвүн ухандм орв. Терүг би үзсн уга билӓв, дакдж үзш чиги угав. Болв терүнә зүснзүркнь мини чееджд мөнькивд үлддӓ. Эүнә тускар би

...Зӓрм газрарн сумнд сенджлсн, тоормта хаалгъар мана рот фронтур йовджж йовлв Халун цаг билӓ. Көлснд цӓӓвртсн шар кинлгтӓ, көшсн дӓӓчнр, хан-хаа хоорндан күүнлдлдӓд, котелоксар хӓнькндӓд, үрвӓд йовад йовцхана. Хаалгъин хойр бийд, борлсн шарлджар дүүрсн хагълсн газр делггдна. Өцкладүр асхн дӓн болсн газр эн. Өмнмдн окопмуд пувлдлж джирина. Окопсин амн деегар болн цаад бийдньсумнд харлсн газрмуд үзгдна: сумн болн минс йир төвӓр, нигтӓр туслдж. Канонадин дун ода, холнн луугъинь дун метӓр, күрджнъиндж сонъсгдна.

Колонна өмн йовсн, мегдӓсн баахн лейтенант, хаалгъин хаджуд гарч зогсад ротурн хӓлӓгъӓд, сөөлнъктсн дүүүгар: „Амрлгън!"—гидж хӓӓкрчкӓд, хаалгъин хаджудк өвсн деер бийнь юмнн түүрн суув. Рот салькнд үлдсдӓд, ӓрвсн юмн мет, хаалгъин хаджудк хотхрт шувтрад ордж одв. Дӓӓчнр тӓмк татцхан, невчк сергмджтӓгъӓр эклад күүндцхӓв, зӓрмснь госан селдж үмсцхӓв.

—Хӓлалтн, фриц бас манла хамдан амрхар шиилдж кевтӓ! —гидж, шарлджн загт кевтсн, үксн немшнн цогц үзӓд, төгрг, хар улан чиратӓ сержант келв.

Цугъар тер үзгүр хӓлӓцхӓв. Сержант, цогц тал бөрддж одад невчк хӓлӓгъӓд зогсджгъад, төмр дуугъар келв:

—Ягъв, зулдж гарч болсн угай?

Дарунь, хаджуднь кевтсн полевой сумкинь авад лейтенантд өгв.

Сумкднь документс болн картас таллан, бралдүлӓд бичксн, хар клеенк гадрта зузан тетрадь бӓӓдж.

—Курганов, медхийч?—гидж лейтенант сурв.

Цагъан үстӓ, итклтӓ хӓлӓцтӓ нүдтӓ, бндр дӓӓч босад:

—Хӓлянӓв, үр лейтенант,—гив.

Эн үг газадин келнӓ институт чилӓсинь ротд цугъар медна, тиигӓд, наадлад, газадин келн гицхӓдмн эн үг.

—„Людвиг Лемке лейтенантин тодлврмуд"—гидж, тетрадин түүрн халхд бичӓтӓ бӓӓсиг Курганов орчулв.

—Умшлч, медлж авий эн Лемка ю бичсинь,—гигъӓд төгрг чирӓта сержант инамсглв.

„Тодлврин" эклцднь, советск газр эклдж ишкхдӓн эн ягъдж ӓасннӓнь тускар, хөбинь зөрг авад, Черниговщинд, нег партизанск селӓнд күүкд улс болн өвгдиг ягъдж хадж алджасннь тускар эврӓнь үнӓн Лемке бичдж. „Би мел чавсн ӓдлӓр сандг бил—гидж Лемке бичджӓнӓ. Тетрадин түүрн халхсднь, райхин авиацин бомбд хамхрсн советск балгъсдин нерд, орсн ресторанмудиннь болн уусн „шнапсиннь" тонь, көбрсн кевар бичгтджж, эндӓс тондж авад гергнүрн илгӓсн блг-ӓдинь тонь бас бичгтджж. Цаарандан умшгдх дутман „тодлврин" бӓӓдлнь улм билркӓ болад йовб „Ой, эн партизанмуд!"—гидж нег газрт Лемке бичджж. „Бурхн өршӓгъӓд, зулдж гарвв!"—гидж талдан нег газрт бичдж

—Чилӓ, медгджӓнӓ,—гигъӓд сержант нүлмв.

Шарлджн заагур орулдж шивхӓсн урд Курганов тер тетрадин халхсинь үзнь семрн секӓд хӓлӓджӓгъӓд, нег халхд „Ленинӓ көвүн" гисн заголовк үзв.

—Ю-ун?—гигъӓд эүнӓ хаджуд сууси салдс давтджж сурв.

Курганов заголовкиг дакн давтв. Дарунь негн-негн талан хаддлдчкад, тагчк болдж одцхав.

—Умш!—гидж ахрар, команд өгчӓх метӓр, лейтенант закр.

Өмкен бичсиг мел тер кевтнь орчуллдж келдж бгх ухата, Курганов тавлад суугъад авв „Орсин газрт бдр ирвӓс ӓӓмшгтӓ болад бӓӓнӓ,—гидж Курганов орчулв.—Ик гидг арслнъгин амн дотр бӓӓсн болнав би. Терүг аман көндӓхлӓ ясн шарджнънадодхмн. Ӓрӓсӓн багъ келнӓмтн цугъар орсмудин даджрлгънд бӓӓнӓ, теди цугъар манур орад өгчкцхӓх—гидж манд келлӓ. Болв, тер тиигдж келсн күн бийнь эн Кубанӓ хаджудк аулмудт санамр, тавар, унтдж үзг.. "

Цааранднь нег цөбкн мөр, бекӓр бөдүнӓр татгддж биллгдж, Лемке эврӓннь уханасн онйнь ӓӓсн бӓӓлтӓ.

Нег халхиг эргүлӓд Курганов умшджана: — „субботлв нана гурвн „мессершмидт" гисн советск истребитель хадж унъгъав. Тер шатад, ардан тенъгрт татгдсн хар утагъан пүрүлӓд аулин захд оч унв. Хаджудан нег цөбкн салдсмудта, тер орс летчикиг ӓмдӓр бӓрдж авч ирги гидж нанд закгдв. Бидн тиигӓн гүүлдвдн. Шатад чилджӓсн самолетин өбр бӓӓсн садас автомат маднур татквв. Бидн кевтдж одввдн. Кен үкхдӓн дурта? Ним кергт эдн полицейскүр илгӓвв. Мухтар гигъӓд, нег ик бндр хар залу ирв. Би минь ода, дарунь мекӓр кечкнӓв гидж эн келв. Тер дарунь халӓн гихнь, Мухтар медмдж угагъар тер садур бултдж одад, автоматар хаджасн летчикүр дӓврхӓр бндлзв. Эн цагланьмодн дерӓс эүнӓ күзүн деернь күн гӓрадв. Мдниг юм ухалтл ноолдан чилӓд, автомат урдк кенӓрн тачкнад бӓӓв. Би хатн гидж команд өгвв. Ам сөөлднь садиг авввдн. Альмна мөнн дор сарсасн Мухтар кевгнӓ, түдүхнд, арви дөрв күрсн дүнъгэ наста, хар нүдтӓ көвүн сууна. Шүрлджн заагт немшнн автомат кевтдж. Летчик газрт ордж одсн мет уга болдж одв.

—Летчик альд бӓанӓ—гидж би көвүнӓс орсар сурвв.

—Медхшв.

—Эс келхлӓчнь—хаджалав!

—Ха,—гидж эн хар нүдтӓ, арвн дөрвтӓ гӓӓзнъг төвшүнӓр келӓд, мини пистул тал хӓлӓв.

—Неричн кемб?

—Аскяр.

—Кенӓвч?—би мел орсар сурад бӓӓвв.

Аскяр толгъагъан гудилгъӓд, уха тунъгъав.

—Кел!—гидж би хӓӓкрвв. Болв тер нам күмсгӓн чигн бргсн уга.

Комендатурт ирчкӓд, эүг энӓр авс гидж сквв. Аскяр тагчк. Тиикльнь би энүг чирань көк балм болтлнь ташвв. Энм тагчк.

Аулин старостиг дуудулдж авх керг болв.

—Эн эрлг кенӓгьинь чи медчч?—гидж старостас сурджизв.

—Меднӓв. Полицейск Мухтарин көвүн. Би сонъссан иткклго, дакн нег сурвв. Хӓрүчик болдж гарв.

Аскяр толгъагъан бргӓд, хар нүдяри гилс хӓлӓгъӓд, зөрмгӓр келв:

—Уга, би Мухтарин көвүн бишв.

Эрлг медхв эдниг, кенинь иткхинь! Ямаран ӓмтсв? Староста худл келджазий, соктулм тер, кишго.

Дарунь комендатур тал бас нег цөбкн, бӓӓри улсиг авч ирцхӓв. Эди цугъар энүг, одак альмна мөэн дор үлдсн Мухтарин көвүн гидж иткүлцхӓв. Нам энүнӓ хаджасн автоматнь, Мухтарт комендатур өгсн автомат болдж гарв.

Цугъар илдкгдж медгдв, тер бийнь төрүц юмн медгдхш!

Би Аскяриг пистулар чирӓгъӓрнь цокяв, энүнӓ амнаснь гарсн цуснь чеедж деернь дусв. Бийнь тамтрв, болв унсн уга, илджрсн урл талан нам гарзи чигн өбрдхсн уга. Зуг энүнӓ зүркнь чанъгъар цоксны мелгдв, цусиг бүдгсн чееджнь, нег бргглдӓ, нег бууглдад бӓӓв.

—Кенӓвч чи?

—Би Ленинӓ көвүмб!—гидж лавлджж эн келв.

—Үнан келджнӓв: бийм чичрӓд, заратрулад, толгъам үсн босад бӓӓв.

—Э, би эврӓннь гарарн, эн күцц күүнӓ томанд орад уга көвүг хадж алвв. Болв тер, мини сөбни нөөртм зүүдн бодлж намаг дахна. Би легӓх ӓамтӓ болдж одвв. Шарлджн болгънас ӓӓнӓв.

Шулун эн орнас, эн акад улсас холджнь болх била! Гер үрн! Нанд бас арвн дөртӓ көвүн бӓӓнӓлм..."

Нигӓд „тодлвр" тасрна.

Курганов тетрадиг бмнӓн хайчкад, юм эс үздӓх бӓдлтӓ нүдярн ширтӓд холдхлӓдж, доран менрсн, төгрг чиратӓ сержантур кесгӓн хӓлӓв. Рот тагчк.

Лейтенант гентки сана авч босад, уурта баадлтӓгъар „Зогсти!"—гидж хӓӓкрв.

Дӓачир негн мет босллад, хаалгъ тал өбрддж, нег мөсдсн бӓадлтӓгъар көндрсн гарарн, йовн йовлж бүсмүдӓн, хувцан ясцхав.

Кесгас навраn тоормнь хургдаргдад уга, гүн нүкдӓр сенджлгдсн джим хаалгъар рот, салдсмудин өргн ишкллӓр деед үзг хӓлӓгъӓд гарв.

Канонадин дун холд чанъгърад ирв.

Бемурза ТХАЙЦУХОВ.